

Boka til Ulateig

Eit forlag i krise?

Av lektor Arnfinn Moland, Oslo

Redaksjonssjef i Tiden Norsk Forlag, Per Bangsund, har rykka ut til forsvar for Eglil Ulateigs bok «Med rett til å drepe». Detaljane i Bangsunds argumentasjon får det vere opp til kvar enkelt å vurdere, ut frå det som har kome fram om det nivået denne boka ligg på. Eg reiknar med at han ikkje er representativ for norske forlag, og konstaterer at ein konkurrent i bransjen hadde den faglege ekspertise som skulle til for å refusere eit slikt manus.

Sidan Bangsund kjem inn på den rolle eg spelar i dette ordskiftet, vil eg gjerne kommentere dette nærmare. Den mistenkeleggjeringsom ligg bak hans formulering – i tråd med Ulateigs konspirasjonstankegang – skal eg la ligge.

Ja, ein historikar spelar sjølvstøtt ei rolle, han kan til og med ha eit sett av grunnleggjande verdiar, heilt i tråd med dei som kom til uttrykk i den norske motstandskampen, formidla av Norges Hjemmefrontmuseum (NHM) lenge før mi tid: demokrati vs. diktatur, ytringsfridom vs. meiningsterror, vilkårleg fengsling og dom vs. rettstryggleik, for å nemne nokre. Vurderingar og konklusjonar ut frå kjeldematerialet står den enkelte sjølv til ansvar for, likedan vektlegging, temavalg o.l. Sjølv finn eg meg godt til rette innafor ein tradisjon og ei kjeldefortolking som ligg bak det aller meste som er skrive av faghistorie om denne epoken.

Dei store linjer og den grunnleggjande forståing av til dømes norsk motstandskamp er ein del av denne tradisjonen, som inneber at ein ser på ein del premisser som avklart: synet på nazismen som ideologi og dei ugjerningar denne førte med seg, m.a. Holocaust, at Norge var i krig, den norske regjeringens rett til å handle på vegne av Stortinget og det norske folk, vårt folks rett til å gjere motstand mot okkupanteren, også etter kapitulasjonen, og legaliteten i det norske rettsoppgjeret, for å nemne nokre av desse. Som Bangsund peiker på, har Hans Fr. Dahl inn-

tatt eit avvikande standpunkt i slike «tilvante forestillinger». Dette må sjølvstøtt vere opp til den enkelte, men i langt vidare kretsar enn Dahl truleg sjølv er klar over blir det sett spørsmålsteikn ved hans vurderingsevne innafor dette emnet, særleg etter at han i Holocaust-ordskiftet i sommar passerte både ei farleg og ei fagleg grense.

Bangsund er full av forståing for at eg ikkje kunne ha fungert som konsulent; det ville ha vore «helt meningsløst å kreve det av ham». Dette er uhyre interessant og bør få alarmklokker til å ringe. Moral: Send ikkje manus til personar som i utgangspunktet kan ha ei kritisk innstilling til forfattaren og det han står for. Er dette verkeleg sunn forlagspraksis? Neppe, *dersom ikkje forlaget alt på førehand hadde bestemt at manus skulle utgis for ein kvar pris*. Eg ville sjølvstøtt ha sendt det tilbake med sterke påteikningar, både kva gjeld dei meiningar/vurderingar boka inneheld, som forlaget kunne ha sett bort frå fordi dette er Ulateigs klare rett, og faktiske feil, der forfattar og forlag ikkje har eit tilsvarende privilegium. Her kan ikkje forlaget skyte seg inn under flosklar som å «skape debatt» og hindre at det blir lagt «lokk over historien».

Ei av rollene til ein historikar er nemlig også å vere ein slags garantist for at historiske fakta er så korrekte som mogleg, noko som er det nærmaste ein kan kome det vanskelege ordet objektivitet. Men forlaget valde altså med særleg omhug ein konsulent som er mest opptatt av «den spesielle voldsmentalitet» okkupasjonen førte med seg (Dagbladet 20.11.). Ut frå ei slik olympisk formulering blir alt anna trivialiteter og «petitesser», t.d. kven som drepte kven, bakgrunn og samanhengar. Særleg dersom fakta kan forvirre forfattarens budskap. Om Einar Hærland er likvidert av motstandsørsla eller av Gestapo, om herr x er medlem av Rinnan-banden og er avretta av tysk okkupasjonsmakt for valdtekt og mord, om motstandsmannen Sverre Osnes blir hengt ut som likvidert angivar, om eit lik i det heile finst bakom eit faktisk oppgitt namn, om 29 eller 35 er avretta i februar 1945; alt blir småteri stilt overfor eit slikt storslått program!

Sjølvstøtt kan verken ein forfattar, ein konsulent eller eit forlag skalte og valte med faktiske, dokumenterte, historiske hendingar. Å skulde på ein vanskeleg kjeldesituasjon er og blir ynke-

leg når samtlege graverande feil kunne vore retta opp med hjelp av heilt allminneleg kjeldebruk, inklusive bøker og offentlege arkiv. Når så skaden er skjedd, er det eit farleg tegn i tida dersom påvising av faktiske, grove og personrelaterte feil ikkje lenger er relevante for eit forlag. For å illustrere dette, kan ein tenkje seg eit framtidig utsagn «Wiggo Hansteen ble skutt utenfor sitt hjem høsten 1941 fra en bil i stor fart». Likvidasjon? Ulateigs bok er full av slike «avsløringer», men Per Bangsund tar ikkje sjølvkritikk: «Vi trenger slike bøker.» I ein større samanheng kan eg minna om at «Zions vises protokoller» framleis er å få kjøpt frå «Sons of Liberty Books», vennleg sendt til meg frå ein av dei som mislikar min «rolle» i dette ordskiftet. Forlagets reklametekst er «jødenes hemmelige forhandlinger som viser deres sammensvergelse for å ta over og kontrollere den hvite sivilisasjon». Vi skriv 1996. Intet er nytt under solen.

Tilbake til vår andedam. Dersom Bangsund er representativ for Tiden Norsk Forlag, kan dei spare utgiftene ved å bruke konsulentar. Når det faktisk at ei bok har «skapt debatt» er «fortjenstfullt i seg selv», blir konsulentar rett og slett overflødige, truleg også forlaget.